

WAT KAN EEN GEMEENTE DOEN BIJ EEN TERRORISTISCHE DREIGING?

In dit document kunt u meer lezen over wat een gemeente kan doen bij een terroristische dreiging. U krijgt eerst een korte samenvatting, daarna volgt uitgebreidere informatie. Deze tekst is gebaseerd op de handreiking ‘Terrorismebestrijding op lokaal niveau’. U kunt deze handreiking downloaden of bestellen op www.nederlandtegenterrorisme.nl/lokaalbestuur.

Dreigingen van terroristische acties oefenen een grote druk uit op lokale autoriteiten. Soms kan het nodig zijn dat de lokale overheid op basis van de inschatting van de ernst en de waarschijnlijkheid van de dreiging al maatregelen neemt. Er hoeft dan nog geen terroristische aanslag te zijn gepleegd.

Handelingen en situaties die afwijken van de normale gang van zaken kunnen verdacht zijn. (Wijk)agenten of medewerkers van (gemeentelijke) instellingen of andere professionals zoals jongerenwerkers en docenten kunnen in hun dagelijkse werk verdachte handelingen en situaties opmerken.

Hoe meer verdachte signalen, hoe groter de kans op een terroristische dreiging. Het is belangrijk dat medewerkers op lokaal niveau hierop alert zijn en zorgwekkende signalen bij de politie of de gemeente melden.

In een aantal gemeenten zijn informatiepunten waar dit soort signalen op één centraal punt samenkomen. Deze signalen kunnen de aanleiding zijn voor acties door een gemeente.

Soms is de dreiging tegen een persoon of organisatie zo groot dat de overheid die persoon of organisatie moet bewaken en beveiligen. Hiervoor heeft de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) het stelsel bewaken en beveiligen. De burgemeester, de (hoofd)officier van justitie en de korpschef van de politie bepalen samen de ernst en waarschijnlijkheid van een dreiging. Zij bepalen welke veiligheidsmaatregelen er

moeten worden genomen. En door wie. Vervolgens communiceren zij de maatregelen met de bedreigde persoon, instelling of bedrijf.

Voor bepaalde bedrijfssectoren is er een speciaal waarschuwingssysteem. Dit Alerteringssysteem Terrorismebestrijding (ATb) waarschuwt ministeries, provincies, gemeenten, politie, inlichtingendiensten en de bedrijfssectoren die zijn aangesloten voor dreigingen die voor specifieke bedrijfssectoren gelden. Daardoor kan de lokale overheid samen met de betrokken bedrijven snel beveiligingsmaatregelen nemen.

Terroristische dreigingen kunnen leiden tot onrust onder de bevolking. Het is daarbij belangrijk dat een gemeente goed weet wat er onder de bevolking leeft. Bijvoorbeeld door een netwerk op te bouwen en te onderhouden met maatschappelijke organisaties. Zo kan een gemeente signalen van dreiging of onrust snel opmerken en meteen actie ondernemen.

De terroristische dreiging is de kans dat terroristen in Nederland een aanslag plegen. De NCTb analyseert hoe groot die kans is. De NCTb maakt onderscheid tussen drie soorten terroristische dreiging:

- de algemene dreiging voor Nederland;
- de dreiging voor bedrijfssectoren die van vitaal belang voor Nederland zijn;
- de dreiging voor concrete doelwitten, zoals gebouwen of personen.

1. HOE KUNNEN GEMEENTEN VERDACHTE HANDELINGEN OF SITUATIES SIGNALEREN?

Verschillende mensen kunnen tijdens hun werk verdachte handelingen of situaties signaleren. Bijvoorbeeld agenten, medewerkers van de gemeente, jongerenwerkers of docenten. Zij kunnen voorbereidingen ontdekken voor een terroristische

aanslag. Ook kunnen ze te maken krijgen met geradicaliseerde personen die bereid zijn om terroristische activiteiten te ondersteunen.

Om signalen voor concrete dreigingen op te merken, is het nodig te weten wat verdachte of ongebruikelijke handelingen en situaties zijn. Dit zijn handelingen en situaties die niet passen in het 'normale plaatje'. Voorbereidingen voor terroristische aanslagen, zoals verkenningen van een doelwit, nemen lange tijd in beslag. Hierdoor is het niet altijd eenvoudig om deze activiteiten op te merken.

Signalen kunnen verdacht zijn omdat:

- de handeling die gesignaleerd is, zelf verdacht is;
- het tijdstip van de handeling verdacht is;
- de locatie waar de handeling plaatsvindt verdacht is.

Het herkennen van voorbereidende of verdachte handelingen

Het is mogelijk voorbereidende handelingen en activiteiten van terroristen te herkennen aan de hand van zes V's. Dit systeem is beperkter dan de beschrijving van handelingen, tijdstippen of situaties.

Valuta

Voorbeelden hiervan zijn vals geld, grote hoeveelheden contant geld of vreemde valuta, ongebruikelijke financiële transacties, fraude met sofinummers en financiële gegevens;

Verblijf

Verdachte omstandigheden zijn bijvoorbeeld regelmatige bewonerswisselingen, langdurige afwezigheid van bewoners, frequente in- en uitloop van personen, illegale bewoning, afwijkend gebruik van opslagplaatsen;

Vorbereitung

Voorbeelden van voorbereidende activiteiten zijn het maken van video's of foto's van potentiële doelwitten, plattegronden samenstellen, bewakingsprocedures observeren, verdacht ophouden in de nabijheid van potentiële doelwitten

Voorwerpen

Verdachte voorwerpen zijn bijvoorbeeld plattegronden, bouwtekeningen, navigatiemiddelen, militaire of chemische handboeken, observatiemiddelen, stoffen om explosieven mee te maken, wapens;

Vervoer

Voorbeelden hiervan zijn auto's als observatievoertuig, buitenlands kentekens, een langdurig onbeheerd achtergelaten auto, aankoop van de auto via contante betaling, diefstal van een bedrijfsauto;

Valse documenten

Verdacht is bijvoorbeeld de aanwezigheid van paspoorten, rijbewijzen, creditcards, verblijfsvergunningen en veelvuldige aangifte van vermissing van zulke documenten.

Het heeft geen zin om verdachte situaties alleen te signaleren. Het is ook belangrijk dat u deze informatie doorgeeft aan de juiste instanties. Informeer de politie over dreigingen en verdachte handelingen en situaties. De politie kan dan in actie komen als het nodig is. Ook krijgt de politie zo een beter beeld van de algemene terroristische dreiging. Daarnaast kunnen gemeenten een lokaal informatiepunt opzetten om signalen vanuit gemeentelijke instellingen op één centrale plek te verzamelen. Op basis van deze informatie kan de gemeente beslissen actie te ondernemen. Medewerkers van de gemeente, jongerenwerkers en docenten kunnen bij dit informatiepunt terecht met signalen.

Agenten melden de waargenomen signalen bij de regionale informatiecoördinator. De politie wisselt informatie uit via de Landelijke Informatie Coördinatie (LIC). Het LIC zorgt voor een permanente coördinatie van informatie bij de politie. Landelijk gebeurt dat bij het Nationaal Informatie Knooppunt (NIK) van de dienst Nationale Recherche Informatie (DNRI). De DNRI is onderdeel van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD). Het NIK geeft informatie aan 25 Regionale Informatie Knooppunten (RIK's) van de regionale politiekorpsen. Deze centrale organisatie van de informatie heet het RIK-NIK-kanaal. Dit kanaal verbindt informatie uit inlichtingen- en opsporingsactiviteiten met elkaar. De politie gebruikt het systeem ook om informatie uit te wisselen bij calamiteiten.

2. WANNEER BEWAAKT EN BEVEILIGT DE OVERHEID BURGERS EN ORGANISATIES?

Personen, organisaties en bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor hun veiligheid. Dat is het uitgangspunt van het stelsel bewaken en beveiligen. Dit stelsel geldt voor alle vormen van dreiging, niet alleen voor terroristische dreigingen. Soms is de dreiging zo groot dat personen, organisaties of bedrijven zelf geen weerstand kunnen bieden aan de dreiging. De lokale overheid is dan als eerste verantwoordelijk voor de beveiliging van personen, organisaties en locaties.

De landelijke overheid is verantwoordelijk voor de beveiliging van personen of locaties die een bijzondere functie hebben in

de democratie. Dat heet het rijksof domein. De Coördinator Bewaking en Beveiliging (CBB) van de NCTb is verantwoordelijk voor het rijksof domein. Gemeenten nemen nooit zelf contact op met de CCB. Dat doet de plaatselijke politie.

Hoe krijgt de gemeente informatie over een terroristische dreiging?

Dreigingen kunnen op verschillende manieren en via verschillende kanalen worden gemeld. De afdeling Conflict- en Crisisbeheersing (CCB) van het regionale politiekorps beoordeelt meldingen van dreigingen, achterhaalt extra informatie en informeert de verantwoordelijke personen. De CCB kan op verschillende manieren informatie krijgen over een terroristische dreiging:

- Bedreigde personen of organisaties doen bij de plaatselijke politie aangifte van bedreiging,
- De Regionale Inlichtingendienst (RID) meldt een terroristische dreiging, of de LIC van het KLPD geeft informatie,
- De NCTb/CBB meldt een terroristische dreiging in een gemeente,
- De afdeling CCB inventariseert zelf de momenten waarop er een dreiging kan zijn voor bepaalde personen.

De verantwoordelijke persoon binnen de politie voor Conflict- en Crisisbeheersing, de portefeuillehouder CCB, kan besluiten om de burgemeester, de (hoofd)officier van justitie en de korpschef van de politie (de driehoek) in te schakelen bij een melding van een dreiging in de gemeente. Wanneer de dreiging hoort bij de verantwoordelijkheid van de landelijke overheid dan wordt contact opgenomen met de NCTb/CBB.

Om de ernst en waarschijnlijkheid van de dreiging te bepalen, kan de portefeuillehouder CCB aan het Regionaal Informatieknooppunt (RIK) vragen een *dreigingsinschatting* te maken. Daarin wordt beoordeeld of er sprake is van een concrete dreiging. Dit is het geval als een voorspelbare en voorstelbare dreiging zich op korte termijn zou kunnen voordoen. Het RIK ontvangt politie-informatie en inlichtingeninformatie van de Regionale Inlichtingendienst (RID).

De driehoek bepaalt de *ernst* van een dreiging in de gemeente. Hiervoor onderzoeken ze het soort dreiging en het mogelijke effect van de dreiging. Daarnaast bepalen ze hoe serieus de dreiging is, de *waarschijnlijkheid* van de dreiging. Hiervoor onderzoeken ze waar de informatie vandaan komt, hoe geloofwaardig en betrouwbaar de bronnen zijn en of de informatie wordt bevestigd door andere bronnen.

De portefeuillehouder CCB kan een dreigingsanalyse laten uitvoeren als de melding van de dreiging niet concreet genoeg is en als er aanvullende informatie nodig is. Een *dreigingsanalyse* is een onderzoek naar het bestaan van een mogelijke dreiging voor vastgestelde belangen. Belangen moeten worden beschermd om ernstige maatschappelijke of economische schade te voorkomen. De portefeuillehouder CCB laat een dreigingsanalyse uitvoeren als de (hoofd)officier hierom vraagt.

Hoe ziet de procedure voor een dreigingsanalyse er uit?

De portefeuillehouder CCB vraagt een dreigingsanalyse aan bij het Nationaal Informatieknooppunt (NIK) van de NRI/KLPD. De portefeuillehouder CCB informeert de landelijk officier Bewaking en Beveiliging over het verzoek voor een dreigingsanalyse. De landelijk officier bewaakt de voortgang bij het opstellen van de dreigingsanalyse. Ook is hij verantwoordelijk voor de kwaliteit van de dreigingsanalyse en overlegt met de (hoofd)officier van justitie over de reikwijdte van de dreigingsanalyse. De landelijk officier kan advies geven over eventuele maatregelen.

Hoe worden de beveiligingsmaatregelen genomen?

De driehoek beoordeelt of en welke maatregelen er nodig zijn. Hoe ernstiger en waarschijnlijker een dreiging, hoe zwaarder de maatregelen zullen zijn. De lokale autoriteiten onderhouden het contact met de bedreigde persoon, instelling of bedrijf over de genomen beveiligingsmaatregelen.

De beveiligingsmaatregelen die genomen moeten worden, vallen vaak niet onder het gezag van één enkele persoon. Het gezag is verdeeld over de burgemeester en de (hoofd)officier van justitie. Het bevoegd gezag moet altijd de bedreigde persoon of instelling op de hoogte brengen en houden van de dreiging en de maatregelen die zijn genomen.

De burgemeester beslist over maatregelen om de openbare orde te garanderen. Vaak beslist de burgemeester bijvoorbeeld over bewaking en beveiliging van objecten in de gemeente. De (hoofd)officier van justitie beslist over maatregelen die betrekking hebben op de handhaving van de strafrechtelijke rechtsorde. Dat betekent dat de (hoofd)officier van justitie beslist over maatregelen voor persoonsbeveiliging bij dreiging van ernstige delicten.

De korpschef van de politie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de beveiligingsmaatregelen.

Welke extra maatregelen neemt de politie?

De politie kan de reguliere surveillance uitbreiden door:

- verscherpt rijdend toezicht;
- rijdend toezicht te combineren met permanent toezicht, zoals een bewakingscontainer;
- persoonsbegeleiding en persoonsbeveiliging (op concrete momenten of permanent);
- routeverkenning (bijvoorbeeld met een auto die de geplande route vooraf verkent, of een volgauto)
- Safe-house;
- bouwtechnisch advies, onderzoek naar aanwezigheid van explosieven;
- technische beveiliging van de woning, de werkplek en/of het voertuig;
- pasjesregeling, verscherpt toelatingsbeleid, poortjes;
- pantservoertuigen;
- inzet van bijzondere bijstandseenheden;
- wegafsluiting, controles langs de weg.

De driehoek kan de landelijke overheid om assistentie vragen.

Bij persoonsbeveiliging kan de lokale overheid bijvoorbeeld

hulp krijgen van de Dienst Koninklijke en Diplomatieke

Beveiliging (DKDB) van het KLPD. De (hoofd)officier van justitie dient hiervoor een aanvraag in namens de burgemeester en hij informeert de NCTb/CBB over de aanvraag. Vervolgens toetst de NCTb/CBB de aanvraag en geeft de eventuele opdracht.

Het is mogelijk om hulp van het leger te krijgen als een object of persoon voor langere tijd beveiligd moet worden. Militaire eenheden zijn door hun reguliere training uitstekend geschikt voor de uitvoering van bewakings- en beveiligingstaken.

De hulp bij deze taken kan verschillen. Zo kunnen kleine groepen militairen de politie versterken. Ook kan een compleet bataljon vitale objecten bewaken en beveiligen. Bovendien is in sommige gevallen surveillance vanuit de lucht mogelijk.

3. WELKE MAATREGELEN KUNNEN DE LOKALE OVERHEID EN VITALE BEDRIJVEN NEMEN BIJ EEN TERRORISTISCHE DREIGING?

In Nederland hebben we een Alerteringsstelsel Terrorismebestrijding (ATb). Dat is een waarschuwingssysteem voor de overheid en het bedrijfsleven. Het ATb waarschuwt ministeries, provincies, gemeenten, politie, inlichtingendiensten en bepaalde bedrijfssectoren als er een verhoogde terroristische dreiging is tegen een specifieke bedrijfssector. Daardoor kunnen overheid en bedrijven snel de juiste beveiligingsmaatregelen nemen. Vanaf 1 juli 2007 zijn veertien bedrijfssectoren aangesloten op het alerteringsstelsel.

De minister van Justitie besluit over de verhoging of verlaging van het alerteringsniveau. Hij overlegt hierover met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Voor de minister een besluit neemt, overlegt hij eerst met de meest relevante partijen, zoals de politie, de bedrijfssector en de gemeente. De lokale overheid is verantwoordelijk voor het uitvoeren van lokale overheidsmaatregelen; de uitvoering gebeurt door de politie.

Het alerteringsstelsel heeft vier niveaus: het basisniveau, een lichte dreiging, een matige dreiging en een hoge dreiging. De maatregelen verschillen per niveau en per sector. Bij het basisniveau gaat het om maatregelen die horen bij de normale bedrijfsvoering. Hoe hoger het niveau, hoe zwaarder en ingrijpender de maatregelen zijn. In de schema's hieronder staan voorbeelden van maatregelen van de verschillende alerteringsniveaus.

Niveau	Doel	Voorbeelden van maatregelen
Basis	Min of meer standaard beveiligingsmaatregelen die horen bij 'goed huisvaderschap'. Waarborgt de basisveiligheid en bedrijfscontinuïteit onder normale omstandigheden.	<ul style="list-style-type: none"> - screenen van vertrouwensfunctionarissen; - bewakingspersoneel inzetten; - regulier cameratoezicht.
Lichte dreiging	Maatregelen die de sector alert maken of het toezicht verscherpen. Ze hebben lichte impact op de bedrijfsvoering en/of samenleving. Deze maatregelen kunnen langere tijd worden volgehouden.	<ul style="list-style-type: none"> - extra surveillance door politie; - toezicht door eigen personeel van de sector; - verhogen alertheid personeel; - identificatie van bezoekers/klanten.
Matige dreiging	Deze maatregelen hebben een duidelijke impact op de bedrijfsvoering en/of samenleving. Ze kunnen een beperkte tijd worden volgehouden. Het gaat om extra alertheid en maatregelen om het risico van een aanslag te verkleinen.	<ul style="list-style-type: none"> - verscherpt toezicht; - ingangscntroles; - afsluiten van terreinen/gebouwen; - omleiden van verkeer; - stoppen van bepaalde kritische bedrijfsprocessen.
Hoge dreiging	Het betreft hier zware maatregelen. Ze hebben een grote impact op de bedrijfsvoering en/of de samenleving. Ze kunnen een korte tijd worden volgehouden. Het gaat om maatregelen die het plegen van een aanslag moeilijk maken of het effect van een aanslag minimaliseren.	<ul style="list-style-type: none"> - verbod om bepaalde plaatsen te betreden; - ontruiming; - grootschalige inzet van politiediensten.

4. HOE KAN EEN GEMEENTE MAATSCHAPPELIJKE ONRUST BEPERKEN BIJ EEN TERRORISTISCHE DREIGING OF CRISIS?

Om alert te kunnen reageren bij maatschappelijke onrust, is het belangrijk dat een gemeente vooraf al een uitgebreid netwerk heeft opgezet van belangrijke contactpersonen en organisaties in de samenleving. Deze organisaties kunnen zorgwekkende signalen aan de gemeente doorgeven. De gemeente kan het netwerk ook inzetten om de maatschappelijke onrust te beperken.

Zo werkt de gemeente Amsterdam met het 'Draaiboek Vrede' in tijden van een (terroristische) dreiging. Het Amsterdamse maatschappelijke netwerk van relevante maatschappelijke organisaties pikt signalen van onrust actief op. Bij een crisis rapporteren onder meer besturen van religieuze organisaties

en gebedshuizen, scholen, belangenverenigingen (minderheden, jongeren, vrouwen, etc.), en sportverenigingen over hun bevindingen.

De informatie uit het netwerk kan betekenen dat de gemeente onmiddellijk initiatieven moet nemen om de maatschappelijke onrust te beperken. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat de spanningen tussen bevolkingsgroepen hoog oplopen, is het noodzakelijk om deze spanning stapsgewijs te verminderen.

Vragen voor maatschappelijke netwerkpartners in tijden van (dreigende) maatschappelijke onrust

1. Huidige situatie

- Hoe is de sfeer in de gemeente?
- Zijn er incidenten geweest? Welke? (belediging/discriminatie/spanning tussen bevolkingsgroepen/vandalisme/bekladdingen/fysiek geweld/vechtpartijen/brandstichting/...)
- Welke activiteiten m.b.t. het incident heeft uw organisatie inmiddels ondernomen?
Aan wie zijn deze activiteiten gemeld? Is de politie op de hoogte/is er aangifte gedaan?

2. Verwachte situatie

- Wat verwacht u de komende uren/dagen?

3. Knelpunten

- Waar doen zich op dit moment knelpunten voor of waar verwacht u mogelijk knelpunten?

4. Acties

- Welke activiteiten onderneemt uw organisatie op dit moment en in de komende uren/dagen? Met welke partners werkt u samen?
- Is bestuurlijke actie gewenst?

Een gemeente kan de spanning verminderen door het organiseren of mogelijk maken van manifestaties en voorlichtingsbijeenkomsten. Deze dienen als uitlaatklep voor emoties. Ook kan zo het debat tussen de bevolkingsgroepen worden gestimuleerd.

Andere denkbare mogelijkheden zijn werkbezoeken in wijken, klassengesprekken op scholen, lezingen en bijeenkomsten over bepaalde thema's of (financiële) ondersteuning van positieve burgerinitiatieven.

Bij al deze maatregelen staat het creëren van een breed gemeenschappelijk gevoel centraal. Daarbij is het belangrijk dat zowel de lokale overheid als de bestuurders van maatschappelijke organisaties een duidelijke boodschap naar buiten brengen. Zo leveren beide een bijdrage aan de verwerking van de onrust. Ook wordt zo voorkomen dat verschillende bevolkingsgroepen tegenover elkaar komen te staan.

